

עין יצחק

פינת ההלכה של ערב שבת

מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א

נשיא בית הדין הרבני הגדול

ובעל ה'ילקוט יוסף'

פר' מטות-מסעי תשע"ז

כתיבה ועריכה: הרב יצחק קורלנסקי, הרב מרדכי גור

חימום תבשיל שרובו יבש בשבת

ולהלכה בשולחן ערוך (סימן שיח סעיף ד, ח, טו) כתב לחלק בין תבשיל לח לבין תבשיל יבש, ולא כמו שפסק הרמב"ם ודעימיה, אלא כרש"י והתוס' והרא"ש ותלמידי ר"י.

תבשיל שרובו יבש

הבית יוסף (סימן רנג) העתיק את דברי רבינו ירוחם (ח"ג נ"ב ס"ט) דכל שרובו רוטב וכו' כשהחזירו על גבי כירה ומצטמק הוי מבשל גמור. הוא מחלק בין יבש לבין לח, אבל כתב "כל שרובו", שאם הרוב יבש - מותר, ואם הרוב לח - אסור. והבית יוסף (סימן שיח) חזר והעתיק את דברי רבינו ירוחם, רק בסגנון אחר, וכתב "כל שיש בו רוטב אסור להחזיר, וכל שאין בו רוטב מותר להחזיר", ולא חילק אם 'רובו' לח או יבש. ובאמת בספר רבינו ירוחם שנמצא לפנינו - הודפס לפני למעלה ממאה שנה - שם לא כתוב בו "כל שיש בו רוטב רוטב", אלא "כל שיש בו רוטב אסור", וכמו הלשון שהעתיק בשו"ע (סימן שיח) ולא כתב כלל תיבת 'רוב'.

כל גדולי האחרונים ובראשם המנחת כהן - לפני למעלה מ-350 שנה (שער ב פ"ב ופ"ג), וכן הפרי מגדים - לפני כ-300 שנה (סימן רנג במשב"ז ס"ק יג), שו"ת זרע אמת, לרבי ישמעאל הכהן - לפני כ-250 שנה (ח"א או"ח ס"י לט), מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' שיח סק"ה), ספר שם חדש (ח"א דף נח), ספר ארץ חיים (סתהון, סי' שיח ס"ח), נהר שלום (סי' שיח ס"ק יט), אגלי טל (להאדמו"ר בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב, מלאכת האופה סעי' כו), דעת תורה להגאון מהרש"ם (סי' שיח), מבואר בדבריהם שהולכים אחר הרוב, אם הרוב יבש ויש מעט רוטב, אין מתחשבים במיעוט, ונחשב לתבשיל יבש ומותר להחזירו על הפלאטה, ואם הרוב לח, אסור להחזירו על הפלאטה, (מלבד הלבוש שכתב להדיא שבזה לא הולכים אחר הרוב).

לעומתם, כמה מרבני זמנינו ובראשם רבה של ירושלים הגר"ש משאש בשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סי' טו), דעתם שאפילו אם הרוב יבש ויש מעט רוטב - אסור, אלא רק יבש לגמרי, כמו אורז, תפוחי אדמה, וטענתם, שכל האחרונים התבססו על הגירסא שהביא הבית יוסף (סימן רנג) בשם רבינו ירוחם "כל ש'רובו' רוטב אסור", ומזה דייקו דאם יש בו מיעוט רוטב מותר, ולדבריהם הגירסא הזאת היא טעות דפוס בבית יוסף, שהרי ברבינו ירוחם לא כתוב את המילה 'רוב' וצ"ל "כל שיש בו רוטב אסור", ואין הולכים

שאלה: מאכל המבושל כל צרכו, אשר רובו יבש ומיעוטו לח, כגון חתיכת בשר או חמין עם מעט רוטב, האם דינו כדבר יבש שאין בו בישול אחר בישול ומותר להניחו בשבת על הפלאטה ולחממו, או שדין הרוטב כדין דבר לח שיש בו בישול אחר בישול?

תשובה: במשנה (שבת קמה ע"ב): "כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת", כלומר: כל דבר שנתבשל מערב שבת, מותר לחזור ולחממו בשבת, שאין בישול אחר בישול, הוא כבר מבושל. והגמרא (שם) הביאה דוגמא, כגון 'תרנגולתא דרבי אבא', שהיתה לו תרנגולת מבושלת מערב שבת והיה חוזר ומחממה בשבת כנגד האש, וכיון שזה כבר מבושל וראוי לאכילה, אין בישול אחר בישול ולכן זה מותר.

ונחלקו הראשונים האם מה שהביאה הגמרא דוגמא זו, אם הוא דוקא בזה וכיו"ב, דהיינו דבר יבש, כגון אורז, תפוחי אדמה, שניצל וכדו', רק בזה אומרים שאין בישול אחר בישול, אבל דבר שיש בו רוטב, כגון מרק וכדו', בזה יש בישול אחר בישול. והסברא היא, שבדבר יבש בלי רוטב, החימום אינו מעלה ואינו מוריד, ועיקר השבחתו בבישול הוא הריכוך והשינוי בעצם מהותו, ואמנם יותר טוב חם, אבל אפשר לאוכלו גם כשאינו חם, אבל בדבר לח, עיקר השבחתו בבישול הוא ברמת חמימותו ולא במהותו.

ולכן יש מקום לומר שדוקא אלו, שהם דבר יבש, בזה אומרים שאין בישול אחר בישול ויכול לחזור ולחממו, אבל במרק או ברוטב שכל המהות שלו כשהוא חם, בזה יש בישול אחר בישול. ובאמת כך סוברים רש"י (שבת דף יח), תוספות (שבת לט), הרא"ש (פרק ג סימן י"א) ותלמידי רבינו יונה (הובא בר"ן ריש פרק ד שבת), שיש לחלק בין תבשיל לח לתבשיל יבש, שבתבשיל לח יש בישול אחר בישול, ובתבשיל יבש אין בישול אחר בישול, ומה שהגמרא הביאה דוגמא של תרנגולת של רבי אבא, זה בדוקא.

לעומת זאת, הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג), הרשב"א (פ"ג דשבת מ: סוף ד"ה מביא), הרמב"ן (שבת לח), הר"ן (ר"פ במה טומנין, שבת מח), הריטב"א (שבת לט, ד"ה כל), הם סוברים שאין הבדל בין תבשיל לח לתבשיל יבש, וכשהמשנה אומרת 'כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת', שאין בישול אחר בישול, אין הבדל בין תבשיל לח, לתבשיל יבש, ובשתיהם אין בישול אחר בישול.

אחר הרוב, ואם נפל היסוד שהגירסא הזאת אינה נכונה, ממילא נפל כל הבנין.

אבל האמת, במחילה מכבוד תורתם, לא זו הסיבה שהולכים אחר הרוב, כי גם האחרונים הנ"ל יודעים ומודים שרבינו ירוחם כתב ש'כל שיש בו' רוטב אסור, וכל שאין בו רוטב מותר, ואין את המילה 'רוב', וכפי שכתב במנחת כהן, שמרן הבית יוסף הוא זה ששינה בדברי רבינו ירוחם ושכך הסכימה דעתו הרחבה, שהולכים אחר הרוב, ו'יבש' ו'לח', לאו דוקא שכולו יבש, אלא הרוב, שהרי אין לך חתיכה שאין בה רוטב ואין לדבר סוף, ואם תצריך שיהיה יבש לגמרי, הוא דבר קשה, ורק ביצה קשה זה יבש לגמרי, וברוב הדברים היבשים אם יסחטו אותם כגון תפוחי אדמה מבושלים, יצא ממנו מעט רוטב, וכן בשר אחרי הבישול שלו, ולכן הולכים אחר הרוב, ולכן כאשר מרן הבית יוסף העתיק את דברי רבינו ירוחם, שינה וכתב 'כל שרובו יבש', וכשהעתיק דבריו בסימן שיח, הן בבית יוסף והן בשולחן ערוך, סמך על מה שגילה דעתו בסימן רנג שהולכים אחר הרוב.

וכאשר מרן זצ"ל הראה להרב משאש את דברי המנחת כהן בפנים, שכתב שהבית יוסף הוא ששינה בדברי רבינו ירוחם, בדק אה"כ גם בביתו וראה שאצלו היה הדף חסר, והספר היה פגום, ולכן לא ראה את דבריו, אבל הודה שזה טעות של הספר שלו, ומה שכתוב במנחת כהן שהולכים אחר הרוב זו אכן דעת הבית יוסף, וכך המסקנא בדברי האחרונים שהולכים אחר הרוב, וזה לא רוב כמו בכנסת... שב-51% נחשב לרוב, אלא צריך שיהיה רוב הניכר, רוב משמעותי, לפי עיקר התבשיל. בחמין העיקר הוא התפוחי-אדמה, בשר ושעועית, ויש בו גם רוטב.

ד' טעמים להקל בדין תבשיל שרובו יבש

למעשה ישנם ארבעה טעמים מדוע הולכים אחרי הרוב:

טעם א', כי אין לדבר סוף, ואי אפשר לצמצם, וכפי שנתבאר.

טעם ב', שבכל רוטב שחוזר ומחממו די לו שיהיה חם, ומשמגיע לשיעור שהיד סולדת בו, הוא כבר מצטמק ורע לו, ואינו נוח לו בכך, שזה מתאדה ומחסיר מהכמות. ובפרט במים שהתחממו בערב שבת וחוזר ומחמם בשבת, מפורש בגמרא שנחשב מצטמק ורע לו, ודעת רבינו ירוחם שמצטמק ורע לו אין בו משום בישול בשבת. ובשו"ע (סימן שיח סעיף ח) כתב: "מצטמק ויפה לו אסור", ודייקו האחרונים שדוקא אם מצטמק ויפה לו אסור, אבל בתבשיל רוטב שזה מצטמק ורע לו, מרן מודה כרבינו ירוחם שמותר, כך מבארים הרבה אחרונים בדעת מרן, ובניהם, המג"א (ס"ק כז), נהר שלום, פתח הדביר, ברכי יוסף, מאמר מרדכי ועוד הרבה אחרונים שלומדים כך בדעת מרן.

ואמנם המשנה ברורה (סי' שיח ס"ק ס"ב) הביא בשם התוספת שבת שמה שכתב מרן 'מצטמק ויפה לו אסור' זה לאו דוקא אלא הוא הדין מצטמק ורע לו, אבל דבריהם דוחק, ולכן הצדק עם רוב

האחרונים שמפרשים בדעת מרן כפשוטו שמצטמק ויפה לו אסור, ומצטמק ורע לו מותר, ואם כן תבשיל שרובו יבש ויש בו מעט רוטב, משמגיע לרתיחה זה מצטמק ורע לו ומותר.

טעם ג', כתב הגרצ"פ פרנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (אורח חיים ח"א עמ' רסד) שכל דבר בתורה הולכים אחר הרוב, ולכן גם כאן אם התבשיל יבש הולכים בטר הרוב.

טעם ד', כי הנה מרן החמיר בבישול אחר בישול בדבר לח ולא כדעת הרמב"ם, אולם באמת צריך ביאור מדוע מרן לא פסק כהרמב"ם שכתב שאין בישול אחר בישול בדבר לח (כך למדו האחרונים בדעת הרמב"ם), הרי הרמב"ם היה מרא דאתרא בארץ ישראל, כפי שכתב מרן בשו"ת אבקת רוכל (יורה דעה סימן י ובסימן לב), ואם כן למה לא פסק כמותו, ובפרט שיש כאן את הרשב"א, שהבית יוסף (יורה דעה סימן קה וסי' קי) כתב שהוא 'אור העולם', וכן יש לנו את הרמב"ן, הר"ן, הריטב"א, חמשה גדולי ראשונים ספרדים, וכולם פוסקים שאין בישול אחר בישול, בין לח ובין יבש, ומרן עזב את רבני הספרדים שהיו כאן בארץ ישראל, ופסק כרבני האשכנזים שהיו באירופה: רש"י, הרא"ש, תוספות ורבינו יונה. ואם היו שלשת עמודי הוראה פוסקים כן, שבדבר לח יש בישול אחר בישול, ניחא, אבל כאן עומד הרמב"ם נגד הרא"ש, (ובפרט שרש"י ותוספות הם מפרשים ולא פוסקים, כפי שכתב המאירי שרש"י היה פרשן ולא פסקן), ומדוע פסק כהרא"ש ורבינו יונה ועזב את הרמב"ם?

ויש לבאר, כי הנה המגן אברהם (סימן ריז) מפרש בדעת מרן שבישול אחר בישול בדבר לח זה בגדר איסור דאורייתא, נמצא שיש בזה ספק דאורייתא, ב' עמודי הוראה נחלקים: הרמב"ם נגד הרא"ש, (והרי"ף לא דיבר בזה) ולכן מחמירים כהרא"ש ורבינו יונה לחלק בין יבש ללח, כי ספקיא דאורייתא לחומרא. ברם, בתבשיל שרובו יבש ויש בו מעט רוטב, אדם מתכוון בעיקר לרוב, לחמין, לדגים, אף שיש שם מעט רוטב, והוא לא יכול להפריד בניהם, והרוטב הזה בעל כורחו מתחמם, וזה בגדר פסיק רישא בדבר שאינו מתכוין, שדעת התוספות ועוד ראשונים שכל מלאכה דאורייתא בפסיק רישא דלא אכפת ליה מהמלאכה שנעשית, יורד דרגה ואיסורו מדרבנן, וספק דרבנן לקולא ובזה פסק מרן כהרמב"ם, וכל מה שמרן פוסק להחמיר זה בגלל ספק דאורייתא, אבל כשזה פסיק רישא דלא אכפת ליה זה דרבנן ומותר.

ולמסקנא: הדבר ברור שתבשיל שהרוב יבש ומיעוט רוטב, מותר לחממו על הפלאטה ולחמם. יש שאינם יודעים, אין להם זמן ללמוד, והם לומדים רק מספרי קיצורים. אבל מי שילמד טוב את הסוגיא עם כל הראשונים וכל האחרונים, יראה כמו שאמרנו, שהולכים אחר הרוב שחשוב לו בעיקר.

'פינת ההלכה' של מרן הראשון לציון שליט"א משודרת בכל יום שישי בשעה 15:40 - 'כאן-מורשת' (90.5, 90.8, 92.5, 100.7)
 ניתן להאזין גם בקו 'בית יצחק': 0772-660-880 בשידור חי וחוזר
 לקבלת הגליון במייל: Moti0507497878@gmail.com

קוראים יקרים, אנו זקוקים לסיועכם! להקדשה להצלחה, לרפואה ולעילוי נשמת יקיריכם
התקשרו: 05271-45-685 | קבלה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46
ניתן לתרום גם באשראי בעמדות 'קהילות' ובטל' 073-2757000 (מספר קופה: 4497)

להצלחת יהודה חיים בן יהודית. לרפואת מזל בת אסתר, שמחה בת מזל. לעילוי נשמת יצחק בן מרים, חיים בן מסעודה
 קו ילקוט יוסף: 077-2249906 | ערוץ מרן' 24 שעות ביממה: 0799-16-5000

